

ÇÖZÜM SÜRECİ

MODERATÖR: FARUK SAİM AKHAN

KATILIMCILAR: PROF. DR. BEKİR BERAT ÖZİPEK¹
CAFER SOLGUN²

İSTANBUL
DÜŞÜNCE
OKULU

Cafer Solgun: Şunu söylemek artık sıradan bir gerçeği dile getirmek haline geldi. Kürt sorunu Türkiye'nin en önemli sorunu idi ve halen de öyle. Bunu 2009 yılı Mart ayında herkesin çok iyi bildiği, bir şekilde dile getirdiği bu görüşü ilk defa Cumhurbaşkanı Abdullah Gül "Türkiye'nin en önemli sorunu Kürt sorunudur" diye telaffuz etti. Peşi sıra da iyi şeyler olacak dedi. Türkiye'nin meselelerini yakından izleyen biri olarak şunu söyleyebilirim; o zaman ortada iyi diyebileceğim bir emare yoktu. Meğerse varmış. Daha sonradan açığa çıktı, "Oslo süreci" denilen süreç. Meğerse devlet bir inisiyatif almış, bazı müzakereler yapılmış. Sorunun şiddet, çatışma, operasyon, ölüm kalım sorunu olmaktan çıkarılmasına yönelik bir gayreti varmış. Sonradan hepimiz izleyerek tanık olduk. Oslo süreci kamuoyuna sızdırıldıktan sonra PKK lideri Öcalan'ın "görüşmeler iyi gidiyor, barış konseyi kurmaya karar verdik, o yüzden devrimci halk savaşına gerek kalmadı" sözlerinin bizzat PKK tarafından by-pass edilmesi ve Öcalan'ın boşa düşürülmesiyle beraber o süreç somut bir sonuç ortaya çıkaramadan son buldu.

Benim gibi barışın anlamına ve önemine inanan bir çok kişi benzer şeyler düşünmüş ve söylemiştir. O dönemde bugün terk edilen müzakere-diyalog masasına -adı her neyse, çok da önemli değil- yeniden dönmek için kaç can vermek gerekecek demiştim 2011 yılında seçimlerin hemen ardından, Temmuz ayında. Nitekim de 2011 sonrasında özellikle 2012 yaz ayları son yıllarda Kürt sorunu merkezli olayların en fazla artış gösterdiği dönem olarak kendini gösterdi. Sayı ve istatistik olarak birşey diyemeyeceğim, çok da önemi yok ama yüzlerce asker ve gerilla hayatını kaybetti. Geçtiğimiz yıl, sadece bir örnek olarak hatırlayasınız diye söylüyorum PKK Şemdinli'ye bayrak dikmeyi bile zorladı. Akıl almaz bir saçmalık. Yani oraya siz 3 gün veya 13 gün bütün gücünüzü zorlayarak bayrak dikeseniz n'olur. En kötü durumda devlet uçaklarıyla Şemdinli'yi yerle bir edecek o bayrağı da yerle bir edecek. Yani bir bayrak çılgınlığıdır gidiyor idi. Devlet açısından da PKK açısından da. Bu bile oldu. Yani orada birkaç ay içerisinde çok sayıda genç insan bu akıl almaz zorlama nedeniyle hayatını kaybetti. Bunun

¹ İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi

² Araştırmacı Yazar, Yüzleşme Derneği Başkanı

siyasette de yansımaları oldu biliyorsunuz. BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş gerilla orada 400 km2 alanı kontrol etmektedir dedi. Eee, nedir yani şimdi! Siyasi polemik konusu olan şeyler bunlar idi. O dönemde hangi siyasi hesapların ya da dönemi hangi siyasi gözle okumanın önemi bir tartışma konusudur ama hükümetin de ortaya çıkan bu kanlı gerginliği daha da alevlendirecek tutumlar içerisinde olduğunu gördük. Biliyorsunuz Sn. Başbakan uzun yıllar % 50 gibi çok önemli bir oy oranıyla hükümet eden biri. Aynı zamanda üslubuyla, tarzıyla kamuoyunun desteğini kazanan karizmatik biri. Yani bir sözüyle gündem olabiliyor. Bir sözüyle kamuoyunun nabzını şekillendirebiliyor. İnsanların psikolojisini şekillendirebiliyor. Böyle bir gücü, yeteneği, karizması var.

Bir örnek olarak söylenebilir. Ben dersim meseleleri üzerine uzun yıllardır yazan çizen biriyim. Ama ne zaman ki Sn. Başbakan 2010 yılında CHP liderini siyasi anlamda dövmek anlamından bu Dersim mevzusunu başlattı hatta başbakan sıfatıyla gerekirse özür dileyeceğini bile söyledi. Bütün kamuoyu Dersim meselesini tartışmaya başladı. Hayırlı bir örnek olarak bunu söylüyorum. Birazdan da olumsuz örneği söyleyeceğim. Yani en alakasız görünen insanlar bile Dersim meselesinden haberdar oldular. Bu Dersim meselesi nedir hatta Dersim neresidir. Dersim 38 nedir, Dersim 38'de ne oldu, isyan mı oldu, isyan olmadıysa bu kadar insan niye öldürüldü. Orda kimler yaşar, ne yer ne içerler tartışma konusu oldu.

Şimdi Sn. Başbakan bu gücünü, bu karizmasını, bu kamuoyunu etkileme gücünü bu şekilde kullandığı zaman kimselerin bilmediği, bilenlerin de kısık sesle konuşmak zorunda hissettikleri konular bile gündem oluyor, konuşuluyor, tartışılıyor; evet bugün en azından Dersim 38 konusunda ortalama insanlarımızın bir fikri var. Cumhuriyet tarihinin ne kanlı operasyonu olduğunu herkes duydu.

İşte o dönemde bu tek millet, tek bayrak, tek devlet muhabbetini çok yapıyor idi Sn. Başbakan. Bir zamanlar Tansu Çiller -Kürt sorununda en kanlı dönem onun zamanında yaşanmıştır, en kanlı ve en kirli dönem aynı zamanda- çakıl taşı vermeyiz edebiyatı yapmayı çok severdi. Sn. Başbakan da böyle milliyetçilik dozunu son derece yükselten açıklamalar yapıyor idi. Neyse ki aynı Sn. Başbakan milliyetçiliğin her türünü ayaklarının altına aldığını da söyledi. Niyetim hükümet açısından kısaca bazı hatırlatmalar yapmak. Sonuç itibarıyla bu tutarsız gelgitler, söylemler, uygulamalar, anlayışlar bugün yaşadığımız sürecin kıymetini azaltmak için değil tam tersine bunun ne kadar önemli ve değerli olduğunu, kıymetini bilmemiz gerektiğini hatırlatmak için bunu yaptım.

Şüphesiz ki kolay değil. Yani bu devletin ideolojisinden kaynaklanan, devletin resmi ideolojisinin Türkiye'ye giydirmek istediği resmi ideoloji kalıplarının üretmiş olduğu bir sorun. Biraz da ağız alışkanlığıyla söyleriz ya 30 yıldır canımızı yakan bir sorun diye. Hayır öyle bir sorun yok. Bu Cumhuriyetin kuruluşundan beri, ille de bir tarih vermek gerekirse 1924'ten beri yaşanan bir sorun. Ne zaman ki bu ülkede yaşayan Kürtlerin Kürt değil de Türk olduklarına devlet karar verdi, bu sorun o zaman ortaya çıktı. Onun öncesinde bu topraklarda bugün konuştuğumuz anlamda bir Kürt sorunu yoktu. Kürtlerin başka halkları gibi şüphesiz ki sorunları vardı ama bugün konuştuğumuz anlamda bir Kürt sorunu yoktu. Yani Kürtlerin varlık-yokluk sorunu yoktu.

B. Berat Özipek: Kürt sorun değildi.

Cafer Solgun: Kürt olmak sorun değildi. Yani yıllardır yazar, çizer konuşuruz; Kürt sorunu demek insanın zoruna gidiyor. Kürt neden sorun olsun. Fransız sorunu diye birşey hiç duydunuz mu? Bu sorun Cumhuriyetin kuruluşuyla yaşıt bir sorun. 9. Cumhurbaşkanı S. Demirel'in söylediği bir laf var: "28 Kürt isyanını nasıl ezdiyse, 29.'yu da ezeceğiz!" Onun verdiği rakamı esas alacak olursak gerçekten de 29 isyandan bir tanesi bugün yaşadığımız mesele. Bu anlamda 30 yıllık bir sorundan bahsetmiyoruz. Bir devlet zihniyetinin çağdaşlaştırma adı altında, çeşitliliğiyle anlamı olan Türkiye toplumuna dayatılan bir zihniyetin üretmiş olduğu bir sorundan bahsediyoruz. Bu sorunu bastırabilirsiniz, kontrol edilebilir duruma getirebilirsiniz ama onun kaynağı ortadan kaldırmadığınız müddetçe o sorun bir şekilde ve maalesef acı üretecek bir şekilde kendisini gündemleştirmeye devam eder. Bu bugünden sonrası için de geçerlidir.

Şimdi hükümet tarihi bir inisiyatif aldı. Aynı zamanda siyaseten ciddi bir risk aldı. Bu AK Parti'yi devlet zihniyetiyle çok açık bir şekilde -önceki bazı icraatları açısından da bunu söylemek belki mümkün ama- karşı karşıya getiren bir adımdır. Çünkü Kürt sorununu çözmek demek aynı zamanda devletin resmi ideolojisinin tarihin derin çöplüklerine gitmesi ve mahkûm olması anlamına gelir. Bu anlamda Kürt sorunu sadece Kürt sorunu değildir. Kürt sorunu sadece bir halkın inkârından ibaret bir sorun değildir. Kürt sorununu demokratik barışçıl bir şekilde çözdüğünüz zaman Kürt sorununa yol açan mantaliteyi de mahkûm etmeniz gerekir. Dileyelim ki bu anlamda bu işin sonunu getirsinler. Bu sürecin başlamasını ben öncelikle böyle küçük başlıklar halinde ifade etmeye çalıştım. Bu yönüyle tarihî ve önemli görüyorum. Fakat şu da önemli, kısaca ona da değinip bitireceğim. Belki sorularla açma imkân olur. Şimdi PKK güçlerinin Öcalan'ın bilinen mektup trafiği aracılığıyla sınır dışına çekilmesi sağlandı. Çok olağandışı bir provo-

kasyon olmazsa -dilerim olmaz- PKK güçleri yaz aylarına kadar sınır dışına çekilecekler. Bir kaç aydır olan şey biraz daha uzamış olacak. Yani insanların ölmediği, cenazelerin kaldırılmadı bir Türkiye durumu ortaya çıkacak. Fakat tam da bu noktada bizim şunu tartışmaya başlamamız gerekiyor. Barış denilen şey bu ve bu kadar değil. Yani PKK güçlerinin Türkiye sınırlarının dışına çekilmesi -ki bu daha önce 1999'da da oldu, sonrasında daha sert bir savaşla yüzyüze kaldık 2004, 2005 yılından itibaren- bizim barışı konuşmamız için ihtiyaç duyduğumuz ortamın kendisidir. Bugün olan da değerli birşeydir, küçümsemek için söylemiyorum. Ama barış asıl bugünden sonra konuşmamız gereken birşeydir. O zaman kim barıştan ne anlıyor bu ortaya çıkacak. Dileyelim ki aklın yolu diyebileceğimiz ortak akıl galebe çalar ve kalıcı bir şekilde Kürt sorununu çözmüş oluruz. Barış sürecini esas şimdi tartışmaya başlayacağız derken konu başlıklarını da söylemiş olayım.

Örneğin:

- Dağdakiler sınırlarımızın dışındaki dağlara çekildiler ama ne olacaklar? Buna bir cevabınızın olması lazım.

- Kürt sorunu merkezli nedenlerle örgüt üyesi olmak, eylemlere katılmak, yardım yataklık etmek gibi kırk tane suçla 10 bin kişi var cezaevlerinde bu KCK davasında. Tutuklular bugünlerde serbest bırakılmaya başlandı. Bu iyiye işaret ama cezaevindekiler ne olacak. Buna da sizin vereceğiniz bir cevabın olması gerekir. Yani genel af gündemimizde yok diye hükümet yetkilileri açıklama yapıyorlar ama bundan sonra bunun tartışılması gerekecek. Bu arada 10 bin kişiyi de sadece 10 bin kişi olarak görmemek lazım. Bu eşittir 10 bin aile. Çok sayıda insanın doğrudan yaşadığı bir mağduriyetten bahsediyoruz.

- Özellikle 90'lı yılların ilk yarısında devletin o dönemdeki konsepti gereği yürütülen kirlili savaşta binlerce köy yakılıp yıkıldı ve boşaltıldı. 3 milyon aşkın insan yerinden yurdundan köyünden Diyarbakır'a, Batman'a, İstanbul'a, İzmir'e göç etmek durumunda kaldı. Bu insanlardan geldikleri yerlere intibak edenler, orada iş-güç kurma imkânı bulanlar hadi neyse diyelim; ama çok sayıda insan hâlâ geldikleri yerde mağdur bir hayat yaşıyorlar. Özellikle bazı milliyetçi şoven kesimler şikâyet ederlerdi, bir kaç senedir azaldı ama İstanbul'daki hırsızlık suç oranları büyük artış gösterdi ve açık konuşmak gerekirse bunların büyük çoğunluğu Kürt çocuklarıydı. Kapkaççılar vs. hep Diyarbakır çeteleri falan. Bunu ortaya çıkaran nedenler vardı. Hırsızlığın hiç bir türünü meşru görmüyorum ama böylesi bir nedeni var. Birden bire geldiği büyükşehir ortamında iş bulamama durumu ile karşı karşıya kalan insanlar bu tür yollara tevessül ettiler. Dolayısıyla bu göç eden insanları ne yapacaksınız?

• Ana dilde eğitim konusu Kürt sorunuyla ilgili temel konulardan biridir. Ana dilde eğitim konusunu ne yapacaksınız? Bu konuda yaklaşımınız nedir? Kolay değil, Kürtçe matematik dersi verilir mi gibi ucuz demagojilere kaçmadan bunu tartışmak, yolunu yordamını, formülünü bulmak durumundayız.

• Barış sürecini tartışmak aynı zamanda -hâlâ bile bunun tartışmasının öfkelendirdiği kesimler var ama- Öcalan'ı ne yapacaksınız, bunu da tartışmayı gerektirir.

Şimdi bütün bunlarla barış süreci gerçek anlamda bir barış süreci olarak ilerlemeye devam edecektir. Aksi durumda diye birşeye ben konuşmamda yer vermek istemiyorum. Aksi durumda herhalde iyi şeyler olmaz.

B. Berat Özipek: Kürt sorunu ya da çözüm süreciyle ilgili sıkça sorulan sorular çerçevesinde konuşmak istiyorum. Cafer Solgun zaten bütün tabloyu—genel olarak Kürt sorunu nedir ve çözüm sürecinin temel dinamikleri nelerdir?—çizdi. Ben de bunun devamı olacak şekilde sıkça gündeme sorular geliyor, bunlarla ilgili kendi zaviyemden birşeyler söylemeye çalışacağım.

Başlangıçta şunu söylemek istiyorum; çok heyecan verici günlerden geçiyoruz, ilk defa çok mutluyum. Bugünleri görmek çok güzel birşey, romantik bir şekilde “ne güzel yarın barış olacak, hepimiz muradımıza ereceğiz başkaları kerevetine çıkacak” şeklinde birşey söylemiyorum ama ilk defa bir çözüm iradesinin—Öcalan'la görüşmeyi de içine alacak kadar—cesur bir iradenin şuan için iktidarda olması ve toplumun da bu kadar geniş destek vermesi beni heyecanlandırıyor. Hükümetle ilgili bir sürü eleştirimiz, hesabımız olabilir ancak hepsini bir tarafa koyup bu konuda onu desteklemek—ki aslında esas olarak süreci desteklemek—gerekıyor. Bu ülkede özgürlük, adalet, barış gibi değerlerin egemen olmasını isteyen herkes için siyasi olmaktan öte ahlaki bir ödev gibi geliyor bana.

Şimdi sorularla ilgili konuşalım.

1- Neden şimdi oluyor? Son 4 ay içerisinde mi insanlar aydınlandı, kafalarında ışık çıktı?

Hayır! 80 yıl artı 4 ay. Hayır! 10 yıl artı 4 ay. Hayır! 5 yıl artı 4 ay. 2010 anayasa referandumuyla beraber bürokratik vesayetini tam olarak getirilmesi ile beraber başlayan bir süreç artı 4 ay. Mesela, 2010'dan itibaren Öcalan sürekli kendisiyle görüşmeye gelenlere her seferinde ısrarla şu

soruyu soruyormuş: “Ankara’da hâkim olan kim şu an; hükümet mi, asker mi?” Yani anladığım kadarıyla “ben kiminle konuşacağım”ı kestirmeye çalışıyordu.

“Neden şimdi?” sorusuna tek bir cümleyle şöyle cevap verelim: Bu hükümet Kürt sorununu belki ilk defa “Sallandıracaksın bir kaçını, bak bakalım bir daha yapıyorlar mı!” yaklaşımıyla değil de, evrensel tecrübeyi de dikkate alarak, temel bazı değerleri gözeterek çözmek gerektiğini anlayan ilk hükümet değil ama buna belki de ilk defa fırsat bulan hükümet. Belki ilk anlayan, belki de ilk fırsat bulan hükümet. Bu da bürokratik vesayet sisteminin geriletildiği ölçüde mümkün olabildi.

2- Ne verildi?

“Ne verdiniz?” diye garip bir şekilde hem Öcalan’a hem Erdoğan’a soruyorlar. Öncelikle bir tarafı söyleyeyim; mesela, PKK’nın taleplerinin epeyce mütevazî olduğunu dikkate alacak olursak, yani ulus devlet talebinden vazgeçtiğini hatta federasyon bile istemediğini dikkate alacak olursak, ne verilmiş olabilir? Bölünme kaygısını taşıyanların zihninde bir cevap olsun diye söylüyorum; vaat edilmiş olan ne olursa olsun bunlar olmayacaksa eğer geri kalan her şeyin olması anlaşılabilir değil midir? Kürtler açısından ya da BDP tabanı açısından bakınca; bu saatten sonra artık “Ülkede Kürt yoktur. Kart-kurt teorisidir, Kürtler Türklerin dağda yürüyenidir” demek mümkün değil, asimilasyonun imkânı kalmadı ve entelektüel hegemonya da demokratlardan yana. Biz, mesela, anadilde eğitimi konuşurken, tartışırken karşımızda bu anlamda doğru dürüst tartışabilecek kimse olmuyor. Bu da bizim çok zeki, çok kültürlü olmamızdan falan kaynaklanmıyor; karşı tarafın tezi çok zayıf yani “yasakçı tez” çok zayıf. Tek bir soruyla çökerabiliyorsunuz. “Peki sen dünyanın diğer yerlerinde yaşayan Türkler için anadilde eğitim istiyor musun? O zaman onlara da vermeyelim değil mi?” dediğiniz zaman “ama o başka” demekten başka cevabı olmuyor.

3- Süreç geriye dönüşsüz mü?

Ben sürecin geriye dönüşsüz olduğunuz düşünüyorum. Şöyle söyleyenler var: “Bu son kuşaktır, son şanstır. Eğer bu olmazsa Kürtler Türkler’den ayrılacak, bölüneceğiz.” Hayır, bence en fazla eski çatışma rutinine döneriz, onun bile daha gönülsüz bir rutinine döneriz. Bu süreci buraya getiren, birarada yaşama iradesini hâlâ güçlü tutan bir ortak ruh var. Birarada yaşama iradesi var. Dolayısıyla ben sürecin geri dönüşsüz olduğunu düşünüyorum. Yani bir sonraki çözüm iradesi de başlayacak olursa yine buradan başlayacak, daha geri bir noktadan değil. Çünkü bir

bilinç değişikliği oldu bu süre içerisinde. Artık bu saatten sonra hükümet “Artık görüşmüyorum, oynamıyorum ben” dese bile, calan’la görüşmüş ve bunu deklare etmiş bir hükümet sözkonusu. Yarın PKK “Oynamıyorum, tekrar dağlara çıkalım” dediği zaman, “Siz ekilme sürecine kadar gelmişti- niz ne değiştii?” diye oraya soracaklar.

4- Süreç kesintiye uğrar mı?

Bu “Süreç geriye dönüşsüz m?”den farklı birşey. Evet, uğrayabi- lir. Habur’da olduğu gibi kesintiye uğrayabilir, burada da dikkatli olmamız lazım. Ben burada da güvenliyim biraz çünkü şerbetlendiğimizi dşnyo- rum. Yarın-öbür gün iki taraftan birisi hata yapacak olsa bile “Bak yine bi- rileri sabote etmeye çalışıyor” diyecek toplum. “Gerçekten bu sefer bunlar hata yapıyor” deseniz bile yine de sürece sahip çıkılacağını düşünüyorum.

5- zm bir “Türk sorunu” çıkarır mı?

ıkarmaz. Ertuğrul zkk zaten her zaman problem çıkarır, yani o türden Beyaz Türkler. Çünkü Hasoların, Memoların çocukları, daha düne kadar kapıcılık yapanların çocukları bugün iktidara gelmişler; bir de üstelik 80 senelik sorunu çözmeye çalışıyorlar. Hem de kendilerinin başımıza a- tığı sorunu çözmeye çalışıyorlar. Bu gerçekten asab bozucu ama bu onların sorunu, bir Türk sorunu çıkarmaya yetmez. Çünkü insanlar makul varlık- lardır; Türkler de, Kürtler de, Romanlar da. Birisine bir hakkın iade edilme- si ötekinden alınarak verilecek birşey değil. Kürtlere verilecek hiçbir hak Türklerden birşey almayacak. Ben zaten o yüzden süreci destekliyorum; benden birşey alıp Cafer Ağabey’e verileceğini bilsem hemen itiraz ede- rim(!) O Kürt’tür, ben Türk’m ama benden birşey gitmeyecek ki! Ancak çok sınıfsal bir refleks bu Beyaz Türklerin refleksii. Birisi hakkını alacağı zaman o orda kriz geçiriyor. Hatırlarsanız Birgl Ayman Güler kendisine saldırı yapılmış gibi konuşuyordu. Sana ne yapan var? Adam diyor ki anadilde savunma yapmak istiyorum. Sana zorla Kürtçe konuş diyen yok. O orda fenalık geçiriyor. Başörtüsü meselesinde de birisi diyor ki “Ben başımı rt- mek istiyorum” o orda krize giriyor. Sakin ol, sana rteceksin demiyor, ben rteceğim diyor. Bu çok sınıfsal bir refleks. Dolayısıyla da Türk sorunu çıkarmaz diye düşünüyorum.

6- Tam PKK eziliyorken neden uzlaşılıyor?

Bunu da geçen televizyonda beraber programa katıldığım Büyük Birlik Partisi İstanbul İl Başkanı söyledi. şu doğruydu; ilk defa şikeli savaş bitti, gerçekten ilk defa generaller çatışma bölgelerine gidiyorlar ve belki

de onların gitmesinden daha önemlisi “Tavşana kaç, taziya tut” şeklindeki durum bitti ve gerçekten de Türkiye ordusu PKK'ya karşı askerî açıdan başarılı sayılabilecek operasyonlar yapıyordu. Ancak bu operasyonların da çözüm getirmeyeceğini, kandan kına yapılmayacağını öğrenmek lazım artık, 80 senenin bize bunu öğretmiş olması lazım. Dünyada etnik sorununun böyle çözen bir ülke yok. Aslından tam da bunu yapabiliyorken siz onunla görüşürseniz, “Bak ben seni ezebilecekken görüşüyorum” imajını verirseniz o zaman gerçekten iyi niyetli olduğunuzu göstermiş olursunuz. Aksi halde “Zaten beceremediği, beni ezemediği için benimle görüşüyor” diyecektir.

7- Süreç karadüzen mi gidiyor?

İnşallah öyle gitmiyordur. Böyle tam olarak hesaplayabildiğimizi düşünmüyorum. Biz millet olarak bu konularda çok iyi planlar yapıp, sonuna kadar uygulayan bir toplum değiliz. Bu konuda Türkler de Kürtler de Lazlar da aynı karakteri taşır. Ben yine burada da iyimserim çünkü; daha önceki Habur tecrübesizliğinin bir deneyimi var. Çok muhtemeldir ki, Öcalan'ın Nevruz mesajı Diyarbakır'da okunurken Ankara'dan bazıları satır satır onu izliyorlardı. Ya da aynı şekilde Başbakan bir açıklama yaptığı zaman muhtemeldir ki Kandil'den birileri bunu izliyorlar ya da Öcalan da izliyor bilemiyorum ama sürecin kontrol altında olduğuna ilişkin açıklamalarına ben itibar ediyorum.

8- Kürtler yarın ayrı bir devlet ister mi? Yani bu sürecin sonu ayrı bir devlete gider mi?

Toplumları birarada tutan şey “zor” değildir. Mesela bu sürecin sonunda PKK'yı ezdiniz, Kandil'i ele geçirdiniz Kandil'e 17 tane bayrak diktiniz diyelim, Allah korusun yarın-öbür gün bir işgal ya da Kurtuluş Savaşı, İstiklal Harbi gibi bir dönem yaşandığında o insanları birarada tutacak mısınız? Eğer öyle bir dönem yaşandığında o insanlar birarada kalırlarsa zaten siz milletsiniz demektir. İnsanları birarada tutan silah değildir, hiçbir ordu birarada yaşamak istemeyen insanları birarada tutamaz. Hiçbir sınır da birarada yaşama iradesini gösterenleri birbirinden sahiden ayıramaz. O yüzden de çözüm sürecinin, demokratikleşmenin, serbestleşmenin “onlar alıp başını gidecek” şeklinde yorumlanması yanlış. Eğer gideceklerse bu sebepten dolayı gitmeyecekler.

9- Öcalan'ın statüsü ne olacak?

Burada en önemli problem, özellikle bugüne kadar PKK'nın işledi-

ği cinayetlerden dolayı ya da bu çatışma sürecinden dolayı mağdur olan insanların kaygısı. Mutlak adaleti sağlayabilecek bir yerde değilseniz, iki tarafta suçluyken taraflardan sadece birini cezalandırmak adalet değil, daha büyük adaletsizliktir. Dolayısıyla eğer çözüm sürecinde bir sıfırlama yapılacaksa bu süreçte eğer Öcalan'ın birçok insanı kızdıracak şekilde mesela ev hapsi ya da denetimli serbestlik vs. gibi birşey olacaksa da ben bunun kabul edilebilir olduğunu düşünüyorum.

10- Basın bu sürece destek veriyor mu?

Özellikle büyük medya -büyük medya demeyeyim artık- oligarşi medyası, Hürriyet Gazetesi falan her ne kadar Aydın Doğan destek vereceğiz falan dese de içinden gelmiyor, fesatlık yapamadan edemiyor. O yüzden bir taraftan bu sürece destek veriyormuş gibi yapıyor, -belki gerçekten de amacı o- bir taraftan da sabote etmek için elinden geleni yapıyor. İki tane İşçi Partisinin yaptığı protestoyu Kastamonu'nun ya da Konya'nın protestosu olarak gösteriyor. Konya'da bu sürece kim destek veriyor, kim vermiyor diye bir oylama yapın, Konyalıların devasa bir oy desteği ile sürecin yanında olduğunu göreceksiniz ama Hürriyet'in belki refleksif belki de çok daha haince bir şekilde yapmaya çalıştığı şey destek değil.

Soru-Cevap:

Soru: İnsanları birarada tutmaktan bahsetmişken yapay sınırlardan da bahsetmek gerekiyor aslında. Yani insanların halası, teyzesi diğer tarafta kendisi bu tarafta. Aslında benim aklıma gelen şey; Kürt sorunu dediğimiz bu sorun nasıl Cumhuriyet'in kurulmasından beri devam ediyorsa, Cumhuriyet'in kurulması demek bu yapay sınırların daha görünür bir şekilde ortaya çıkması demek. Aslında sorunun ortaya çıkması sınırların daha görünür bir şekilde insanları ayırmasından kaynaklanıyor. Ben kendi perspektifimden baktığımda aslında bu sınır meselesinin yani insanları yapay bir şekilde bölen sınırların daha görünmez, daha saydam, daha geçirgen olmadığı sürece bu sorunun çok da çözülebileceğini düşünmüyorum. Çözülür bir nebze ama ateşkes gibi -atıyorum- barış süreci de 50 yıl sürer mesela. Bu konuda sizin gördüğünüz kadarıyla herhangi bir çalışma yapılıyor mu ya da gözle görülür birşey yapılabilir mi şu anki kamuoyu nezdinde?

B. Berat Özipek: Ben mesela Irak Kürdistanı'yla bu anlamda çok ciddi bir entegrasyonu -halihazırda çatışmalar bir taraftan devam ederken bile- görüyorum. Biz Erbil'e gittiğimiz zaman mesela bunu görmüştük orada. Türkiye'den giden bir sürü insan vardı, mesela benimle birlikte dönen adam bir işadamıydı, Erbil'de iş yapıyordu, Kürtleri hiç sevmiyordu ama sevme-

diği Kürtler bizim Krtlerdi, bizimkiler kötü ama onlar iyi diyordu. Niye onlar iyi çünkü onlarla çok iyi ticaret yapıyor, muhtemelen emekli askerdi, çok daha fazla sohbet etme fırsatımız olmadı uçakta, ayrılırken de birbirimize iyi günler demedik. Devasa bir ticaret hacmi ve iletişim var. Ben gittiğimde Türkiyeli 300 işadamı oraya gitmek için vize başvurusu yapmışlardı. Zaten gittiğinizde de hiç yadırgamıyorsunuz; İstikbal yatakları, Bellona, kaldığımız otelin lobisinde Yılmaz Güney'in resmi asılıydı, pazarda Sibel Can alıyordu.

Soru: Cafer Hocam benim size bir sorum olacak. Tamam Kürt sorununu çözüyoruz ama bu çözüm olayı fazla spesifik değil mi? Kürt etnisitesi üzerinden çok fazla spesifik değil mi? Aynı zamanda Çerkez sorunu var, aynı zamanda Alevi sorunu var; bunlar sanki biraz kenarda kalmış sanki "hele şunu bir çözelim" deyip, hani demokratikleşme değil, temel hakların iadesi değil de "Hele bir Kürtleri sustaralım"a odaklanmış gibi duruyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

Cafer Solgun: Kürt sorunu beraberinde başka kimlik sorunlarını da açığa çıkarttı yani Çerkezler zaten vardı, Boşnaklar, Arnavutlar, Lazlar, Gürcüler zaten vardı. Fakat Kürt meselesindeki, faturasını herkesin çok ağır ödediği gelişmeler, başka etnik kimlikler konusunda da bastırılmış olan, susturulmuş olan bir bilincin, bir duyarlılığın açığa çıkmasını sağladı. Yani olaya şöyle bakanlar var; bu Kürt meselesi olmasaydı Çerkezler de böyle olmazdı, Lazlar da böyle demezdi gibi yaklaşımlar var. Kısım doğru ama kısım doğru. Yani Kürt meselesi olmasaydı siz erkezlerin hakkını-hukukunu, dil hakkını falan vermemiş olsaydınız erkezlerin bin yıl daha susacağını nereden biliyorsunuz? Yani onlar gizli saklı yaşadıkları erkezliği, gizli saklı yaşatmaya çalıştıkları kendi dillerini başka türlü gündeme getirme gayreti, arayışı içine mutlaka girerlerdi.

B. Berat zipek: Getirmeseler de problem. Yani suskun kalmalarını kabul ettirdiğinizde de acı veriyorsunuz.

Cafer Solgun: Tabii ki. Bastırılan hiçbirşey yok edilememiş ki. Az nce Berat Hocamın dediği gibi devlet zoruyla birlik beraberlik olur mu? Devlet kararıyla kardeşlik falan olur mu? Ya o birlik ve beraberlik vardır ya da yoksa sen onu devlet zoruyla sonsuza kadar sağlayamazsın. şimdi bu anlamda da Kürt meselesinde geldiğimiz nokta ve almamız gereken mesafe hayırlı şeylere vesile olacak diye düşünüyorum. Bu bazılarının tüylerini diken diken ediyor ama yapacak birşey yok. Ayrıca da korkacak birşey yok. Yani birkaç sene önce, 2010 ya da 2011 falandı, bu Kürt meselesinin tartışıldığı bir forumda "anadilde eğitim bir haktır, kimse kimseye bahşetmiyor. Bu-

güne kadar olmaması hata” gibi şeyler söylerken Karadenizli bir vatandaş şunu dedi-itiraz da edemiyor: “Yarın öbür gün Lazlar da isterse ne olacak?” Onlara da vereceksiniz dedim. Birşey bahsetmiyorsunuz ki! Şaşırdı. Yani Lazlar da isterse ne olacak? Çerkezler de isterse ne olacak? Araplar da isterse ne olacak? Böyle bir talep meşrudur, bunun gereklerini yapmak da devletin görevidir yani bir lütuf falan değil. Bugüne kadar yapmaması kabahat. Bu Türkiye’yi ne hale getirir? Korkacak bir hale getirmez. Çok daha güzel, yaşanılabilir bir hale getirir. Türkiye’de kaç tane etnik kimlik varsa bunların üzerindeki yasakçı, baskıcı mantığı kaldırıp çöpe attığımız zaman tamamen meşru zeminde buna yönelik talepler gelirse bunu karşılamak devletin—bizim vergilerimizle falan vadettiğimiz, kutsal falan da olmayan-görevi zaten. Devlet olmaktan ileri gelen görevi, bunu yapacak ve o zaman asıl Türkiye kendi anlamını bulmuş olacak. Türkiye etnik, kültürel, dinî bakımdan çeşitlilikleriyle anlamlı olan bir ülke. Evveliyatı da böyle, o bastırılmış olmaktan ileri gelen eski deyimle inkıta dönemini aşarsak esas o zaman kendimize gelebileceğiz. Ne bölünme, ne parçalanma, ne onun buna-bunun şuna düşman olması falan böyle birşey olmayacak. Yani böyle bir korku atmosferi yaratmaya çalışanlar bilerek ya da bilmeyerek yanlış yapıyorlar. Türkiye daha güzel yaşanılır bir ülke olacak; başka etnikler, başka kimlikler bugünkünden daha fazla açığa çıkarsa diye düşünüyorum.

Soru: Tam da hocam sizin bıraktığınız yerden devam edecek olursak şimdi Türkiye’deki mevcut kimlikler aynı zamanda ulus devlet sınırlarının dışında da kendilerine etkileşim alanı buluyorlar. Bütün unsurlar; Çerkezlerin de var işte Lübnan’a indiğinizde görüyorsunuz, inanç temelli olarak Alevilerin var, Kürtlerin var, Türklerin var Kafkasya vs. dolayısıyla sorunu çözerken zaten sorunun kaynağı olan ulus devlet çerçevesinin dışında bir vizyonla bakmak gerekiyor ve bütün bu Arap Baharıyla bölgenin özgürleşmesinin belki bir etkisiyle bugün konuştuğumuz bu spesifik konunun da çözüm aşamasına geldiğini düşünüyorum. Yani böyle birşey var. Dolayısıyla burada şöyle bir sunum yapmak gerekiyor sanki: Yine ulus devlet içerisinde biz Türkiye’de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak işte bir şiddet sorunu vardı veya bizim vatandaşlarımızın temel haklar sorunu vardı onu çözdük ve tamamlandı noktasının ilerisine taşımak ve bölgesel bir özgürleşme ve entegrasyonun peşine düşmek gerekiyor diye düşünüyorum. (Cafer Solgun: Gidişat oraya doğru.) Şimdi biz sadece Arap Baharı’nı görüyoruz -Suriye’de tıkanı gerçi, şimdi onun açılması lazım- ama öbür tarafta Kafkaslar’da da benzer bir tıkanma var. Ermeni sorunu geliyor yarın kapımızı çalacak, Ermeni sorununu konuşabilmek için Azerbaycan sorununun çözülmüş olması gerekiyor. Azerbaycan’da bir diktatörya kendi memleketini sömürüyor falan. Sunumda böyle bir perspektif ortaya koymak gerekiyor sanki dolayısıyla burada bizim içerideki vatandaşlarımız kaybettiklerini çok da sorgulama

durumunda kalmayacaklar. Buradan bir soru çıkar mı bilmiyorum ama yani bu küresel rüzgârın bu sorunun bu noktaya gelmesinde -çözüm aşamasına gelmesinde- bir etkisi var mı diye soruya dönüştürmüş olayım ve mutlaka yeni anayasa süreci de burada herhalde bir bağlayıcı düğüm işlevi görüyor. Onun imkânını, ihtimalini nasıl görüyorsunuz?

B. Berat Özipek: Soruya dönüştürmeye gerek yok. Bence bu haliyle iyi bir katkı oldu. Anayasada bilmiyorum yapılır mı yapılmaz mı ama yapılma sürecindeki bu tartışmaları ben çok değerli bulmuyorum.

Cafer Solgun: Anayasada şöyle bir noktaya geldik: Bizim talep ettiğimiz ya da gönlümüzden geçen bir anayasa çıkmayacak bu meclisten. Geçen hafta sonu Antep'te anayasa mevzularının konuşulduğu bir toplantıydık Berat Hoca'yla birlikte. Orda Mehmet Uçum'un kullandığı tabir aslında meseleyi çok güzel izah eden bir tabirdi. Eski Türkiye'nin son anayasası olacak yapılacak anayasa. Yani eski Türkiye'yle yeni Türkiye arasındaki bir geçiş anayasası özetle. Gönlümüzden geçen bir anayasa olmayacaksa bile gündemdeki bu cunta anayasası kadar saçma sapan ve bizim gerçeklerimizi reddeden bir anayasa da olmayacak. Eski Türkiye'nin son anayasası ve geçiş dönemi anayasası bile olsa en azından Kürt meselesi konusundaki inkâr zihniyetine son veren, din ve vicdan özgürlüğü konusunda varolan demagogik duruma son veren, yani Türkiye'nin temel meselelerine çözme imkânına zemin oluşturan bir anayasa olacak diye düşünüyorum. Ama devlet, toplum, birey devleti yükümlülükleri, yurttaşlık hakları, temel hak ve özgürlükler gibi konularda her yönüyle bizim talep ettiğimiz, bizim ihtiyaç duyduğumuz belki olmayacak ama temel meselelerimizin çözümüne bugünküyle kıyaslanmayacak kadar imkân tanıyan bir anayasa olacak. Belki beş ya da on sene sonra asıl olması gereken anayasayı yapma imkânına kavuşabileceğiz. Bu yeni anayasa meselesi de tabii ki bu barış ve çözüm süreci diye adlandırdığımız sürecin paralelinde işleyen bir süreç. Öyle görünüyor ki böyle bir geçiş dönemi anayasası yapılarak, Tayyip Bey'i de başkan ya da yarı başkan şeklinde bir sıfatla Çankaya'ya göndererek geçeceğiz ama hiç adım atmamaktan iyidir diyelim; bu saatten sonra ehven-i şer gibi olacak. Çözüm süreciyle paralel işleyen bir süreçtir. Bizi bugün bulduğumuz noktadan birkaç adım daha ileri götürecektir diye düşünüyorum.

Bölgesel ve küresel konularla ilgili söylediklerin de doğru, biraz da onunla ilgili. Yani tarihi olarak miadını doldurmuş bir ulus devlet zihniyetinde ısrar etmenin alemi yok. Bunda ısrar edenlerin halini görüyorsunuz işte CHP, İP falan-filan gibi bir koalisyon, ayaklarının altındaki zeminin kaymasından duydukları telaşla, bağırp-çağırıyorlar. Fakat böyle klasik tipte ulus

devlet olma aşılacak yani. Dünyanın değişim dinamikleri kendi kendine zaten bunu aşındırıyor iken bunda ısrar etmek diye bir seçeneğimiz olduğunu düşünmüyorum.

Soru: Cafer Hoca'ya sormak istiyorum. Siz Kürt sorununun aslında 1924'ten başladığını söylediniz ama ben Bediüzzaman'ın Münazarat'ından hareketle birşeyler sormak istiyorum. Bediüzzaman Kürtler'le Münzarat'ı yazdığı/söyleştiği gibi Hutbe-i Şamiye'de Araplar'ın karşısında da bir konuşması var ama Kürtler'le olan konuşmasında daha farklı birşey var yani zaten konuştuğu kesim Kürt hamallar. Onlar genel olarak Meşrutiyet işte yeni oluşabilecek sistem hakkında birşeyler konuşuluyor ve şöyle birşey var; karşı çıkılıyor, Bediüzzaman Hazretleri açıklıyor vs. ve bunun haricinde şey var o zaman Osmanlı'da bulunan eğitim sistemiyle alakalı olarak Batı'da daha yeni dünya şartlarının getirdiği belki de hani Batı'daki Hristiyanların ya da gayrimüslimlerin okulları tarzında Doğu'da da genel olarak medreseler var özellikle Kürt halkının da eğitim sisteminin tabi olduğu. Batı'daki eğitim sistemini belki çağdaşlık olarak algılayamayız ama bilim ve fen anlamında Batı'daki okullar etkinler. Hatta Bediüzzaman o açıdan da eleştiriyor; Batı'daki eğitim sisteminde Doğu'nun değerleri yok, Doğu'nun eğitim sisteminde de Batı yok. İki taraf da eksik ama Doğu tarafına, Kürtlerin tabi olduğu sisteme baktığımızda bilim ve fen yok ve aynı şekilde gayrimüslimlerin açtığı okullarda, belki çok devlet eliyle değil ama, Batı'da daha çok fen ve bilime karşı bir yakınlık var, Doğu'da yok. Buradan Kürtler o zaman da eğitim sistemi olarak—geri demiyorum çünkü Batı sistemi de geriâyani iki tarafta da eksiklik var, Kürtler orada maddi olarak biraz daha ileri yani gayrimüslimlere göre.

Cafer Solgun: Doğru söylüyorsunuz. Ben bugün konuştuğumuz manada Kürt sorunu yoktur derken öncelikle onu biraz daha vurgulamış olayım. Osmanlı döneminde Kürdistan Eyaleti var, Kürdistan Beylerbeyi var. Yavuz Sultan Selim'den itibaren Kürdistan beyleriyle yapılan yazılı, sözlü anlaşmalar falan var. İlk belge İdris-i Bitlisi'yle yapılan bir anlaşmadır. Yavuz Sultan Selim Kahire'ye doğru Safavilerle savaş hazırlığı içerisindeyken biraz da kendi arka cephesini sağlamlaştırmak için Osmanlı egemenliğine biat etmiş ama dağınık haldeki Kürtleri biraraya getirmek hem ne olur ne olmaz bir tehlike arzemesin diye hem de kendisi için savaşsınlar diye. Yani İdris-i Bitlisi'yle -Kürt beylerinden herhangi biridir- Osmanlı Devleti'nde de orta kademedede bir bürokrat onunla bir anlaşma imzalıyor. Takip eden yıllar boyunca da bu tür anlaşmalar var. Yani Kürt olmak rahatsızlık verici birşey değil. Filancanın Kürt olması diye bir sorun yok, Kürtçe konuşulması yasak diye birşey yok. 19. yy'da biraz Avrupa merkezli ulusçuluk, milliyetçilik rüzgârlarının falan etkisiyle bazı Kürt aydınlarının "Kürtler'in de bir devlet

hakkı neden olmasın” gibi arayışları var. Biraz ulusal taleplerin öne çıktığı 19. yy’ın ikinci yarısından başlayıp diyebiliriz ki Milli Mücadele’ye kadar devam eden ayaklanmalar var. Yani o zamanın şartları içerisinde bu anlamda Kürtler’in hakkı hukukuyla ilgili yaşanan problemler var. Milli Mücadele döneminde de Mustafa Kemal’in Kürtler’e özerklik vadeden konuşmaları var. Hem Erzurum, hem Sivas Kongresi’nde, hem Amasya Genelgeleri’nde falan Kürtler’e özerklik vadeden konuşmaları var. Yani hepimiz din kardeşiyiz size de bu işi bitirdikten sonra bir muhtariyet hakkı tabii ki vereceğiz falan diyor. Onu da işte başka güçlerin Kürtlerin hakkında bağımsızlık şu-bu şeyler sokmasının önüne geçmek için söylüyor. Milli Mücadele Meclisi hepimizin bildiği meclistir. Yani Milli Mücadele sürecinin karargâhı olan o mecliste Türk, Kürt, Arap, Çerkez, şu, bu falan diye birşey yok. Anadolu halklarının birliğini, iradesini yansıtan bir meclis olarak kuruluyor. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 1924’ten bu yana gelen bütün anayasalardan çok daha ilerici, çok daha demokratik, çok daha Türkiye’nin gerçeklerini ifade eden bir anayasadır. 1924 yılında bu anlayış terkedildiği için Anadolu’daki bütün Müslüman halklar -gayrimüslimler zaten azınlık olarak kabul ediliyor- kanunla Türk haline getirilmek istendiği için başka bir problem çıkıyor. Bunun dünyada bir eşi benzeri daha yok. Dünyada ulusal, etnik sorunlar çok fazla ama bir halkın inkârı ile ilgili bir problemin başka ikinci bir örneği yok. Hiçbir zaman Fransızlar Vietnam’da Vietnamlılara siz aslında Fransızsınız falan demediler. Güney Afrika’da ırkçı Apartheid rejimi yıllarında zencilere siz beyazdınız sonradan karardınız falan demediler. Yani hiçbir zaman, ne bileyim Arap ülkeleri bir sürü işgal altında kalmışlardır falan ama başka bir örneği yok.

B. Berat Özipek: Yani ulusal tezleri nasıl bu kadar hafife alabiliyor görüyorsunuz değil mi!

Cafer Solgun: Ama Türkiye’de bu Kemalist modernite dayatması ile beraber Kürtler zaten çaresiz, zavallı, sizin izah ettiğiniz nedenlerin de etkisiyle geri kalmış bir halk-coğrafi nedenlerin de etkisi var, başka bir sürü nedenin de etkisi var. “Bunlar zaten geri bir halk, kafasına sopayı vurduk mu Türk olmayı da kabul ederler, ne istersek onu da kabul ederler” gibi bir pervasızlık içerisinde.

B. Berat Özipek: Ben de birkaç şey eklemek istiyorum. Yani Kürt sorunu demek Kürtlerin daha önce hiçbir sorunu yoktu demek değil. Bulgaristan’da Türk sorunu dediğimiz zaman daha önce Bulgaristan’da Türklerin hiçbir sorunu yoktu öyle başladı demek değil. Kürt sorunu dediğimiz zaman biz 1924’le beraber Kürtlerin varlığının resmen inkâr edilmesiyle başlayan etnik bir sorundan bahsediyoruz. Yoksa daha Kürtler 1923’te de, 1872’de

de başka tarihlerde de çeşitli problem taşımışlardı, problemlere sahiplerdi. Yani sadece medreselerin durumu Kürdistan'da değil bütün ülke çapında zaten şeydi yani aynı problem orada da vardı burada da vardı. Bu anlamda Kürtlerin de problemleri vardı hatta Kürt sorunu dediğimiz zaman biz Kürt milliyetçiliğiyle yaşıt bir sorundan da söz etmiyoruz. Kürt milliyetçiliği başlamıştı ama Kürt milliyetçiliğinin Batıya gitmiş orada okumuş yazmış ya da tıbbiye, askeriye girmiş Kürt gençleri, Kürt aydınları eliyle bölgeye taşınması ile de başlayan bir sorun değil. Kürt milliyetçiliği zorunlu olarak Kürt sorununu üretebilecek birşey değildi. Kürt sorunu etnik bir sorun olarak bir etnik kimliğin inkârıyla başlamış bir sorundur.

Soru: Bediüzzaman'ın hayat hikâyesi de zaten sizin anlattığınız kronolojiyi doğruluyor. Yani 1800'lerin sonundan 1907'ye kadar bir Kürt alim olarak Kürdistan'da bürokrasiyle iç içe, 10 yıl valinin konağında kalıyor, orada çalışıyor, eğitim görüyor vs. bir sorun yok ve o valinin referans mektubuyla İstanbul'a geliyor. Sorunu Kürdistan'daki cehalet, yoksulluk sorunu olarak düşünüp çare aramaya geliyor ama buraya gelince fark ettiği şey şu: Sorun sadece Kürdistan'ın sorunu değil. Bütün baştan aşağıya önce Osmanlı'nın bir sorunu olarak tespit ediyor daha sonra da zaten bütün İslam âleminin bir problemi olarak bunu tespit ediyor. Klasik, meşhur üç kavramsallaştırması vardır; cehalet, zaruret, ihtilaf. Bütün problemi böyle görüyor.

Cafer Solgun: Pardon. Neydi o sözü?

Soru/devam: "Bizim düşmanımız; cehalet, zaruret, ihtilaf. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak silahıyla cihad edeceğiz." 1925'e kadar söylediğiniz anlamda bir sorun yaşamıyor zaten. Yine kanaat önderleriyle, politikacılarla ilişkileri gayet yolunda biliyorsunuz. 1925'ten sonra tam da o Türkleştirme politikaları başladıktan itibaren sorun teşkil etmeye başlıyor. Dolayısıyla o kronolojiyi öyle değerlendirmek isabetli.

Soru: Sorunu bir çözüme erdirmeye noktasında yani bu süreç içerisindeki gerginliği azaltma noktasında ortak bir payda üzerinden sürekli tartışıyoruz ve bu ortak paydamız Türkiye'de din. Öcalan'ın Diyarbakır'da okunan mesajında da

Cafer Solgun: Öcalan'ın Ak Parti'ye iltihak etmesinde de (!)

Çok vurguluyor ve biz bu ortak payda üzerinde şimdilik çok sağlam duruyoruz. Bu bizim sigortamız gibi. Yani biz mesela Risale-i Nur okurken de sürekli bu ortak paydadın çok bahsediyoruz. Şöyle bir iddiam da var. Herhalde bir anket yapılırsa muhafazakârların sürece destek oranı sanırım

muhafazakâr olmayanlardan daha yüksektir, benim tahminim o yönde. Yani bu ortak payda onlar için çok daha önemli birşey. Bu ortak noktanın sizce bazı sıkıntıları ya da yetmez denilebilecek yerleri var mıdır? Daha geniş bir ortak paydaya mı ihtiyaç var yoksa ortak payda takıntısından kurtulmak mı gerekir?

Soru 2: Ben hemen bu soruya birşey ekleyeyim ikisi birlikte olsun. Laisist midir BDP'nin bir takım kadrosu?

Cafer Solgun: Şimdi bu İslam ümmeti ve kardeşliği meselesi önemli birşey. Tabii ki iki halkı birbirine bağlayan bağları sıralamaya kalktığımız zaman belki de birinci sırada belirtmek gereken birşey. Aynı zamanda tarihi olan birşey. İki de bir Milli Mücadele dönemine atıfta bulunuyoruz.

Soru/devam: Ben ortak paydayla ilgili soruyu sorarken şu anki eleştiren-eleştirmeyen Türkiye'deki bütün toplumlara düşünerek söyledim.

Cafer Solgun: Anladım. Oraya da getireceğim sözü. Milli Mücadele yıllarında İngilizler bölgeye istihbarat subayları gönderiyorlar, bu Kürtleri ne yapacağız diye. Ankara Hükümeti'ni tanıyorlar ama bu Kürtlerle ilgili yeni birşey yapılabiliyor mi diye bir araştırma-soruşturma içerisindedir. Hatta bazı marjinal Kürtler biz de İngilizlerin yönetimi altında bir Kürdistan mandası kuralım çabası içerisine giriyorlar. Kürt aşiretleriyle-aşiret beyleriyle irtibat kuruyorlar, hiç birinden destek bulamıyorlar. Nedeni şu; biz Türklerle kardeşiz, aynı dine yani aynı Allah'a inanıyoruz, şimdi de memleket işgal altındadır bu söylediğinizi duymamış olalım. Hiçbir şekilde destek bulamıyorlar. Mısır, Kahire gibi yerlerde yaşayan muhtemelen İngiliz istihbaratıyla alakalı tipler hiçbir şekilde destek bulamıyorlar. Siz bakmayın bu Kemalist resmi ideoloji tarihçileri neredeyse bütün Kürt hareketlerini İngiliz, bilmem ne oyunu diye isimlendiriyor, bunların hepsi yalan. Yalan ve palavra. Şeyh Said isyanı için onu diyorlar, en uçuk şey, Dersim 38 için İsa Gök adlı bir tane milletvekili var CHP'nin "Dersim 38 Fransız oyunuydu". Böyle bir şerefsizlik görmedim ben. Onu da neye dayandırıyor; 37'de Dersim'den kaçıp Suriye'ye giden bizim Baytar Nuri orada Dersim'deki katliamı durdurmak için -kendisi de Fransızca eğitim almış Fransızca biliyor yani Fransızlar'la tek ilgisi bu- sağa sola mektuplar gönderiyor; Dersim'de bir katliam var bunu durdurun ey dünya güçleri falan gibi. İngilizlere bile Fransızca yazıyor çünkü başka yabancı dil bilmiyor. Fransız oyunu diyor. Neyse İngilizler bakıyorlar olmayacak vazgeçiyorlar bu plandan Ankara Hükümeti ile ilişkilerini derinleştiriyorlar. Yani herhangi bir hareketi falan destekledikleri yok. Bunu şunun için söyledim; din kardeşliği meselesi Kürtler açısından bu derecede önemli. Başka konseptler için Kürtlerde eğilim var mıdır diye

yoklayanlara Kürtlerin verdiği cevabın belgeleri falan bende var, kim gitmiş, hangi aşiret ne cevap vermiş, nerde dayak yemişler.

Şimdi ilk baştan gelelim 90'lı yıllara. Arkadaşalar burada, siyasetçilerin diliyle söyleyecek olursak, biz 1000 yıldır birlik ve beraberlik içerisinde yaşıyoruz, kardeşiz falan deniyor ama o 90'lı yılların inkârcı ideolojinin en koyu olduğu, aynı zamanda psikolojik savaşın da en koyu olduğu yıllar içerisinde Türkiye'de -Türkiye derken bu tarafı kastediyorum- adeta Kürtlerin Müslüman bir halk olduğu unutturulmuştur. Siz İslami camiayı benden iyi biliyorsunuz. Filistin konusunda böyle ayağa kalkan insanlarımız, yahu Kürdistan'da insanlık katlediliyordu, bir gün de buna yönelik itirazı yapmadı kimse. Vardır tekil örnekler fakat ben kitlesel anlamda diyorum. Bizim din kardeşlerimiz devlet zulmü altında gibi birşey ortaya çıkmadı ve bunun karşılığında bizim insanlarımızda ortaya çıkan psikolojiyi söyleyeyim; 93 Yaz aylarıydı, Muş Cezaevi'ndeydim. O zaman televizyonlar çeşitlenmiş miydi bilmiyorum ama biz sadece TRT'yi izliyorduk. TRT'de Anadolu'dan Görünüm gibi programlar var. O programlarda "bunların hepsi Ermeni oğlu Ermeni" PKK'lılara atfen bu söyleniyor ama PKK'lılar Ay'dan gelmiş değil ki! O bölgenin çocukları. Bir aile vardı Muş Cezaevi'nde -Muş Cezaevi dediğim yerde 7'den 70'e herkesi kolundan, kulağından tutmuşlar atmışlar içeriye; yani ona selam verdi, ekmek verdi falan diye- neyse bir aile vardı Bitlisli, tam aile boyu gerillaya ekmek verdi diye tutmuşlar atmışlar içeriye. Şeyh Cüneyt en büyükleri. O zaman 85 yaşındaydı. Bilmiyorum hâlâ yaşıyor mu yaşamıyor mu? Oğlu 60 küsur yaşlarında; düşün yani, oğlunun da oğlu onlar da 20-30 yaşlarında delikanlılar, böyle 4-5 kişilik bir aile, namazında niyazında insanlar. Bir gün Şeyh Cüneyt'in oğlu geldi "Cafer Aşam biz bundan sonra namaz saatlerinde ezan okuyacağız" dedi. Hayırdır nereden icap etti dedim. Ya televizyonda bize hergün Ermeni diyorlar, bilmem ne diyorlar bizim sinirimize, gururumuza dokunuyor, Müslüman olduğumuzu görsünler. Vallahi Şeyh'im dedim biz ne yaparsak yapalım, ağzımızla kuş da tutsak, bize küfür edeceklerse edecekler. Onlara birşey göstermek, birşey kanıtlamak zorunda değiliz. Bir de kıt kanaat İslami bilgimle biz seferiyiz, savaş esiriyiz falan diyerek ikna ettik. Bakın insanlardaki psikolojiyi söylüyorum; buradaki insanlar Kürtlerin Müslüman olduğunu unutmuştu. O kadar garip manzaralar ortaya çıktı ki. Ben yine hatırlıyorum Tansu Çiller zamanında bir takım korucubaşlarını Ankara'ya getirmişler, misafir ediyorlar, birinci kare şu arkadaşlar-tabii ki TRT'ye çıkardılar bunları, Kürkçe konuşuyorlar: Tercüman aracılığıyla Tahir Adıyaman diyor ki "Biz hepimiz Türk'üz, bu dağdakilerin hepsi Ermeni'dir." İnsanları içine düşürdükleri şu duruma bakar mısınız! Tahir Adıyaman Kürt oğlu Kürt, Jirki Aşireti'nin lideri ama işte baskı, zor, devletin silahı bilmem ne... bu şekilde konuşuyorlar. Karikatür gibi bir durum ama aynen izlediğim sahneyi söylüyorum.

B. Berat Özipek: Ve bunu Kürtçe söylüyor öyle değil mi?

Cafer Solgun: Bunu Kürtçe söylüyor; bunlar Ermeni biz Türk'üz diye. Sonuç itibariyle bu din kardeşliği meselesini Öcalan'ın aklına kim üfürdüyse bu sürecin ikna edici olması bakımından, önemli bir birlik beraberlik vurgusunun altını çizmek bakımından önemli birşey. Kürtlerin büyük çoğunluğunu -tamamını diyemem ama- birinci dereceden etkileyen üslup ve yaklaşım. Fakat bu topraklarda Aleviler de yaşıyor. Kürt Aleviler bu işe acayip alınıldılar mesela. Alevileri de -bu başka bir konu belki ama- başka güçler hemen kaşımaya başladı; Türkler'le Kürtler İslam bayrağı altında birleşti yine bizim başımıza çökecekler tarzında Aleviler'i istismar etmeye çalışınlar oldu ama tutmaz o yaklaşım. Aleviler inanç olarak da öğreti olarak da barışçıldılar. En azından ben böyle düşünüyorum ve inanmak istiyorum. Buna karşılık gayr-i Müslim yurttaşlarımız var. Özellikle o basına sızdırılan görüşme notlarında çok rencide edici şeyler vardı. Sırrı Süreyya birşey soruyor -soruyu hatırlayamadım şimdi- 2015 geliyor 100. yıldönümü Ermeni meselesinin diye. "Ermeni ve Yahudi kulisleri işte bilmem şöyledir, böyledir, Türkiye'yi zorlayacaklar..." Bu değil yani bizim Ermeni meselemiz. Buradan hareketle Ermeni, Rum, gayr-i Müslim yurttaşlarımızda ne oluyoruz, hiç bizim adımızı anan kimse yok gibi bir psikoloji uyandı. Fakat şimdi Öcalan'ın bildirisi manifesto gibi birşeydi ama bütün Anadolu halklarına çağrı falan gibisinden okumamak lazım. O niye yok, bu niye yok, Aleviler için niye birşey söylemedi. Kimdir ki yani neden Aleviler için birşey söylesin! Önemli olan bu işin ciddi olmasıdır, kalıcı bir barışa giden bir süreç haline gelmelidir. Bu süreç herkesin hayrına yani Aleviler için de mutlaka bir sonuç doğuracaktır. Ermeni meselesiyle yüzleşmemize mutlaka bir imkân, daha uygun bir atmosfer getirecektir, başka halkların hakları hukuku bakımından da daha uygun, elverişli bu işlerden korkmamak gereken, bir ortamı mutlaka sağlayacaktır diye düşünüyorum.

B. Berat Özipek: Toplumlari birarada tutan bazı değerler vardır. Mesela bazı toplumlar açısından din bunun başında gelir. Özellikle İslam toplumları açısından din birarada tutmak bakımından çok önemlidir. İstisnai süreçler yaşanmadıkça da zaten Müslümanlar kendilerini birinci derecede öteki etnik gruplarla din kardeşliği temelinde özdeş görmüşlerdir ya da aynı ümmetin parçası olarak görmüşlerdir. Bu süreçte de mesela çok tarihi bir aşamada tekrar bu dinî beraberlik ön plana çıktı ve çözüm sürecinde yardımcı bir unsur, çok önemli bir unsur olarak yeniden hatırlandı. Bu önemli ve değerli olmakla beraber bizim beraberliğimizi eşit hukuki bir çerçeveye oturtmamız koşuluyla çok önemli ve değerli olabilir. Bunun çok önemli ve değerli olduğunu tespit etmek lazım. Beyaz Türklerin, daha seküler Türklerin Kürtlerle ortak birşeyi kalmamış durumda -yani biz bunları daha fazla neden

sırtımızda taşıyalım gibi Ertuğrul Özkök mantığı mesela- aşağı yukarı böyle birşey ama daha dindar olanlarla Orta Anadolu'da daha belirgin bir harç olarak duruyor ama bunu eşit, gönüllü, adil bir hukuki ve siyasi çerçeveye ancak taçlandırırsak değerli olabilir. Yoksa "biz kardeşiz, hadi bu çerçeveye razı olun!" olmaz. Zaten bu saatten sonra Kürtlerin en dindarı da buna razı olmaz. Bir de Cumhuriyet'in ötekileştirdiği, Kemalizm'in ötekileştirdiği iki unsur, Türkler ve İslami kesim beraberce şimdi bu sorunu çözme yolunda. Ama bizim burada gidermemiz gereken, kurtulmamız gereken kötülük sadece Kürtlere yönelik inkârdan ya da Müslümanlara yönelik inkârdan, baskıdan ibaret değil. Beraberce oluşturulacak bu çözüm süreci, çözüm iradesi Ermenilerin de bu ülkeden zaman içerisinde kovulan, tehcir edilen, dışlanan, katledilen insanların da Alevilerin de herkesin beraberce barış içerisinde yaşayabileceği bir perspektife evrilmek zorunda. Ancak öyle çok daha değerli olur. Kürt sorununun çözümü bu anlamda bizim Kürt sorununun önceki bazı sorunlarımızın da çözümüne bir vesile olabilir. Burada da iş esas olarak bu ülkede en hızlı değişen ve en dinamik olan kesime, İslami kesime düşüyor. Yani İslami kesim bu konuda ufkunu eğer gereği gibi genişletirse, büyük sözü dinlemezse çok şeyi değiştirebilir.

Katkı: İslam'ın birleştiriciliği konusunda kimlik aidiyeti altında birliktelikten ziyade, aslında önemli olan İslam'ın harekete geçirdiği vicdanın bu meselede çözüm imkânı sağlıyor olmasıdır. Ki mesela bu süreçte kullanılan "helalleşme" kavramı tam da buraya tekabül ediyor. Dolayısıyla esasen kimlikten ziyade vicdanı harekete geçirecek dinamikleri çalıştırmak lazım.

Soru: Benim sorum anadilde eğitimle alakalı. Neden anadilde eğitim Türkiye'de Cumhuriyet'ten sonra verilmiyor. O hak birçok insani hak gibi gözetilmemiş. Onu düşününce şu aklıma geldi; sanki biraz zorunlu eğitimle beraber biz bundan sonra Türk halkını şu şekilde eğitmek istiyoruz, bu ideolojiye göre yetiştirmek istiyoruz diye bir düşünce var. Acaba zorunlu eğitim bana biraz insani gelmiyor. Açıkçası zorunlu eğitimin de kalkması gerek diye düşünüyorum. Bununla beraber anadilde eğitim gibi bir projeden bahsediyor olmayacağız. Anadilde eğitim olmasa bile başka ideolojik problemler var eğitimle alakalı.

Soru-Ek: Ben bir ekleme yapmak istiyorum hocam. Bu süreç boyunca hep devletin birşeyi vermesinden, birşeyi tanımasından, birşeyi itiraf etmesinden bahsediyorduk. Bunun pozitif ayrımcılık noktasından da belki bir etkisi var. İşte 30-40 yıldır bu insanlara uygulanan negatif ayrımcılık karşısında böyle bir pozitif ayırım beklentisi olabilir. Tamam bu anlaşılır ama tüm siyasetin bunun üzerine kurulması sıkıntılı değil mi? Devlet versin, devlet yapsın! Mesela devlet anadilde eğitim vereceğine eğitim üzerindeki tüm

kısıtlamaları kaldırırsa da isteyen istediği eğitimi verse veya aynı şey din eğitimi için de geçerli...

B. Berat Özipek: Devlet versin diyen yok ki zaten. Kürtler anadilde eğitim için yasak kalksın diyor.

Soru-devam: Genel yaklaşımdan bahsediyorum.

Katılımcı: Genel yaklaşım orayı aştı. Şuan Türkiye senin söylediğin nokta-
nın ilerisinde.

B. Berat Özipek: Aslında Tevhid-i Tedrisat bu sorunların kaynağı. Sadece anadilde eğitimi yasaklamıyor. Anadilde hepimize yine aynı ezberleri yaptıracaklarsa yine problem var. Sorun eğitimde tevhid yani birleştirme. Eğitimi-öğretimi her birşeyi tekleştirme ve onu da devlete verme. Bizim tefrikaya ihtiyacımız var bir arkadaşın dediği gibi, eğitimde bol bol çeşitliliğe ihtiyacımız var. Çeşitlilik ve çoğulculuğa ihtiyacımız var. İsteyen Nakşibendi okulu kuracak, isteyen tamamen müzik üzerine bir okul kuracak, isteyen başka birşey kuracak sadece o alanda derinleşecek. İsteyen bir mezhebin, isteyen bir dinin, isteyen bir ekolün izleyicisi olacak. Bütün bu çeşitlilikle beraber "peki toplum ikiye bölünür mü?" Hayır! Bir milyon adet okul olursa bir milyona bölünür toplum. Bir milyona bölünmüş toplumda çok birleşmiş bir toplum demektir. Yani iki tane eğitim sisteminden söz etmiyorum ben, çeşit çeşit olacak eğitim. Dileyen dilediği okulu kuracak. Akreditasyon için başka yollar bulunabilir ama devlet bize deli kızın çeyizi gibi, hep aynı türden örgü gibi bir eğitim olmayacak. İlkokuldan itibaren öğretmenim canım benim, ben seni çok severim; Ali topu Kaya'ya at; ne mutlu Türk'üm diye-ne-çalışkanım-yasam... olmayacak.